

Gransking, menning og nýskapan í Føroyum 2007

Samandráttur

Um kanningina

2

Granskingarráðið tók á heysti 2003 stig til at kanna, hvat tað almenna og vinnulívið gera fyri at granska, menna vørur og tænastur og fyri at fremja nýskapan.

Úrslitið av hesi kanningini er ein frágreiðing, ið fevnir um 5 bóklingar. Hesir bóklingar bera heitini:

- Gransking, menning og nýskapan í Føroyum 2007. Høvuðsúrslit
- Gransking & Menning í Føroyum 2007. Úrslit fyri samfølagið
- Nýskapan í Føroyum 2007. Úrslit fyri vinnuna
- Politikkskipanin í Føroyum 2007
- Metodulýsing 2007. Hagtøl um G&M og Nýskapan

Bóklingarnir kunnu heintast á www.gransking.fo ella bíleggjast frá Granskingarráðnum, gransking@gransking.fo, tel. 31 65 15.

Til ber eisini at lesa meira um hagtølini á www.hagstova.fo.

Granskingarráðið
Bryggjubakki 12
Postsmoga 259
FO-110 Tórshavn

Tel 316515
Fax 353101

gransking@gransking.fo
www.gransking.fo

Innihaldsyvirlit

3

2 Um kanningina

4 Niðurstøður

5 Tilmæli

6 Gransking og menning (G&M)

7 Mynd 1: Almennir stovnar við G&M flokkaðir á vísindaligt øki

8 Mynd 2: Fyritøkur við G&M

9 Mynd 3: Útreiðslur til G&M í Føroyum

10 Mynd 4: Útreiðslur til G&M í ymsum londum

11 Mynd 5: Útreiðslur til G&M í \$ pr. íbúgva og % av BTÚ

12 Mynd 6: G&M starvsfólk og ársverk í sektorum

13 Mynd 7: G&M starvsfólk í ymsum londum

14 Mynd 8: Fígging av G&M í Føroyum

15 Mynd 9: Fígging av G&M í ymsum londum

16 Mynd 10: OECD og ES stevnumiðið fyrí fígging av G&M

17 Nýskapan

18 Mynd 11: Fyritøkur við og utan tøkniliga nýskapan

19 Mynd 12: Fyritøkur við produkt- og/ella tilgongdarnýskapan býttar eftir vinnugrein

20 Mynd 13: Nýskapan í ymsum londum

21 Mynd 14: Umsetningur frá nýskapaðum produktum eftir nýggjheitsstigi

22 Mynd 15: Ávirkan av produktnýskapanum, sum hava stóran týdning

23 Mynd 16: Ávirkan av tilgongdarnýskapanum, sum hava stóran týdning

24 Mynd 17: Fyritøkur, sum verja nýskapanir

25 Mynd 18: Útreiðslur til nýskapan býttar eftir virksemi

26 Mynd 19: Menning av produktnýskapanum

27 Mynd 20: Fyritøkur, sum mettu forðingar at hava stóran týdning

Niðurstøður

4

Hesar niðurstøður eru grundaðar á úrslit av kanningini um gransking, menning og nýskapan í tí almenna og í vinnulívinum.

Samanborið við onnur lond granska vit alt ov lítið

Støðan tykist ikki at vera góð viðvígjandi gransking í Føroyum. Í mun til hugmyndirnar og í mun til stevnumið og støðuna hjá øðrum londum lógu Føroyar í 2003 oftast í verra endanum. Tøl, sum eiga at vera høg, eru låg, og ymsu lutföllini eru ofta øvug av ideallutföllum. Vinnan figgjaði enn minni, enn hon granskaði fyri, og gransking í sambandi við hægri útbúgvung var bert ein lítil partur av almennari gransking.

Lítið skipað fokus var í granskingini, og grundorsøkin til hetta er ivaleyst vantandi granskingarpolitikkur. Granskingin er borin av einstökum stovnum og hegnsligum eldsánum eftir eignum ráðfestingum. Hesar eindir mugu av sínum eintingum finna eyka figging, sum er neyðug afturat avmarkaðu almennu granskingarjáttanum.

Vinnan er nýskapandi, men ikki slóðbrótandi

Føroyska vinnan var nýskapandi í tíðarskeiðinum 2002 - 2004 sammett við fyritøkur í Danmark og øðrum ES-londum. Samstundis bendir kanningin á ein rímiligan nýskapanarinnsats, sum nærum er á sama stigi sum nýskapanarinnsatsurin í Danmark.

Sera lítil gransking og menning voru í vinnuni, og fyritøkur gjørdu lítið við at verja nýskapanir. Hóast høga nýskapanarstigið vóru forðingar fyri nýskapan. Tá hesi viðurskifti verða tulkað sum heild, tykist føroyska nýskapanin meira eykend av smáum betringum enn stórum frambrotum.

Politikkskipanin er veik

Grundleggjandi veikleikar eru bæði í sjálvum politikkinum fyri gransking og nýskapan og í mánatum, hesin politikkur verður gjørður. Í nógvum fórum mangla kritiskar funktiónir í heildartilgongdini "politikkmenning og eftirmeting", og nóg restar í, áðrenn vit kunnu siga, at í Føroyum hava vit eina væl virkandi og samanhængandi skipan, ið grundað á upplýsingar um gongdina, ger politikk og setur miðvis tiltøk i verk.

Tilmæli

Við stóði í kannningini hevur Granskingaráðið hesi tilmæli.

Mennið eina sterka og miðvísa almenna gransking

Universitetsgransking skal vera ein grundleggjandi fórleika- og vitanarmotorur í samfelagnum. Fróðskaparsetrið skal hava umstöður til at arbeiða miðvist við at styrkja sín granskingarfórleika og síni útbúgvingartilboð. Til hetta krevst figgjarlig styrki. Skal almenn gransking sum heild vera grundarlagið undir vinnuligari nýskapan og menning, má bygnaðurin verða betri og politiskar semjur finnast um endamál og fokus.

Mennið glæsiliða nýskapan

Fyrítókur skulu kenna tørv á nýskapan, sum byggir á gransking. Slík nýskapan er slóðbrótandi og av alstórum týdningi, um vit skulu standa okkum í kappingini. Við hesum í huga eiga tær bestu fortreytirnar at verða fingnar til vegar til tess at koma frá lágvitanarvinnum til hávitanaarvinnur og fáa smáar fyrítókur at gerast stórrí fyrítókur. Politiska uppgávan er at minka forðingar og arbeiða fyrir best möguligum samfelagsligum rammumstöðum og infrakervi.

Styrkið markamótið millum tað almenna og vinnuna

Fyri at menna nýskapanarstigið í vinnuni og tí almenna er neyðugt, at markamótið millum vinnu og tað almenna gerst eitt öki, har partarnir ávirka hvønn annan á professionellan hátt í kunda-veitara sambondum og menningar- og granskingarsamstarvi. Gongur tað almenna á odda og stuðlar vinnuni við sterkum almennum granskingarumhvørvi og vísir á nyttuvirðið hjá vinnugrarsing, kann tað vera ein munagóð megi til at økja tørvin á nýskapan í vinnuni.

Gerið og samskipið granskingar- og nýskapanarpolitikk

Uppgávan er at orða ein yvirskipaðan granskingar- og nýskapanarpolitikk, ið skapar teir neyðugu karmarnar fyri almennari gransking og vinnuligari nýskapan. Neyðugt er at bøta um samskiptið, og at politikarar, fyrising og granskalar semjast, soleiðis at politikkurin veruliga fær ávirkan. Tað hevur stóran týdning, at politiska skipanin raðfestir hetta arbeiðið høgt, og at skipanir verða settar í verk, sum eftirmeta politikkin.

Gransking og menning

6

Gransking og menning (G&M) er skapandi arbeiði framt á ein skipaðan hátt við tí endamáli at økja heimsins vitan, heruppií vitan um menniskjað, mentanina og samfelagið, og at gera gagn av hesari vitan fyri at finna nýggjar praktiskar nýtsluhættir ella nýtsluøki.

Gransking og menning (G&M) kann býtast sundur í trý slög:

- **Grundgransking** er upprunaligt royndar- ella ástøðiligt arbeiði, har fremsta endamálið er at menna nýggja vitan uttan nakra ítokliga nýtslu í huga.
- **Nýtslugranskning** er eisini upprunaligar kanningar, ið miða eftir at menna nýggja vitan. Nýtslugranskning miðar fyrst og fremst ímóti praktiskum endamálum.
- **Menningararbeiði** er skipað arbeiði, ið nýtir vitan, sum er fingin til vega gjøgnum gransking og/ella við praktiskum royndum. Endamálið er at menna nýtt ella munandi betri tilfar, vørur, tænastur, tilgongdir ella skipanir.

Granskingin í Føroyum varð greinað í tveir høvuðssektorar, vinnan og tað almenna.

Tað almenna varð síðani greinað sundur í 4 undirflokkar:

- Hægri útbúgving
- Sektorgransking
- Stovnar innan sjúkrahúsverkið
- Aðrar almennar stovnar

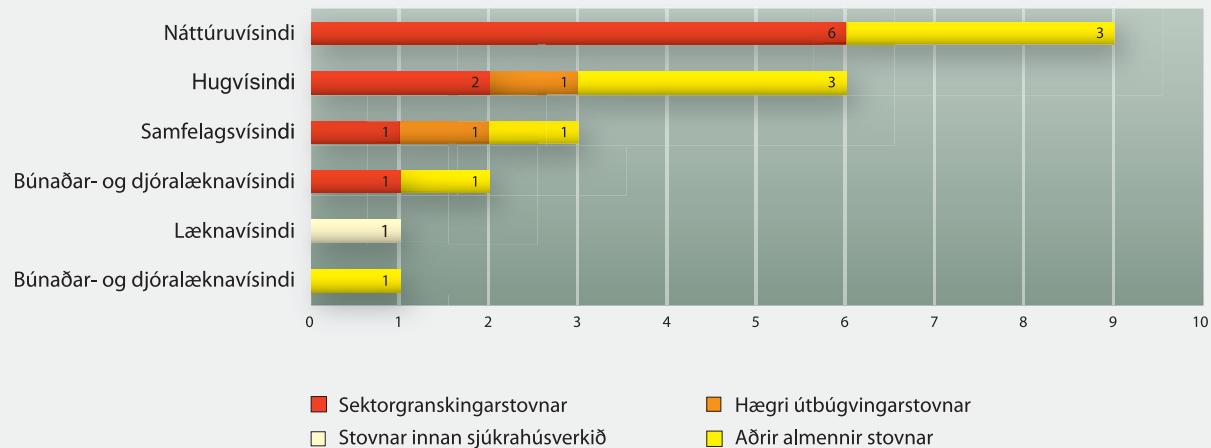
Til samans 56 almennir stovnar vórðu spurdir um virksemi innan gransking og menning.

Til samans 196 fyritøkur fingu spurnarblað um teirra virksemi innan gransking og menning. Av hesum svaraðu 167 fyritøkur spurnarblaðnum, og sostatt var svarprosentíð hjá vinnuni 85%.

Gransking og menning

7

Mynd 1: Almennir stovnar við G&M flokkaðir á vísindaligt öki árið 2003

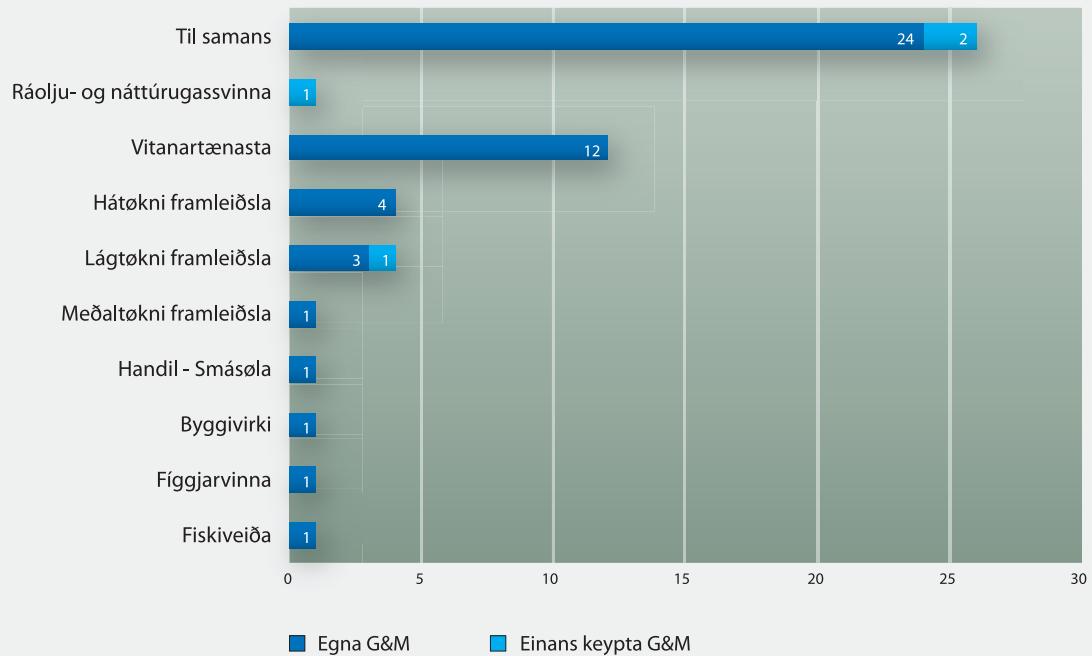
Til samans voru 22 almennir stovnar, sum hövdu G&M virksemi í 2003. Flestu stovnarnir hövdu meginpartin av sínum granskingu innan náttúruvísindi, teir voru 9 í tali. Seks stovnar granskaðu mest innan hugvísindi, síðani komu samfelagsvínsindi sum hövuðsøki

hjá trimum stovnum og búnaðarvísindi sum hövuðsøki hjá tveimur stovnum. Einans ein stovnur var skrásettur innan ókini læknavísindi og verkfröði.

Gransking og menning

8

Mynd 2: Fyritøkur við G&M árið 2003

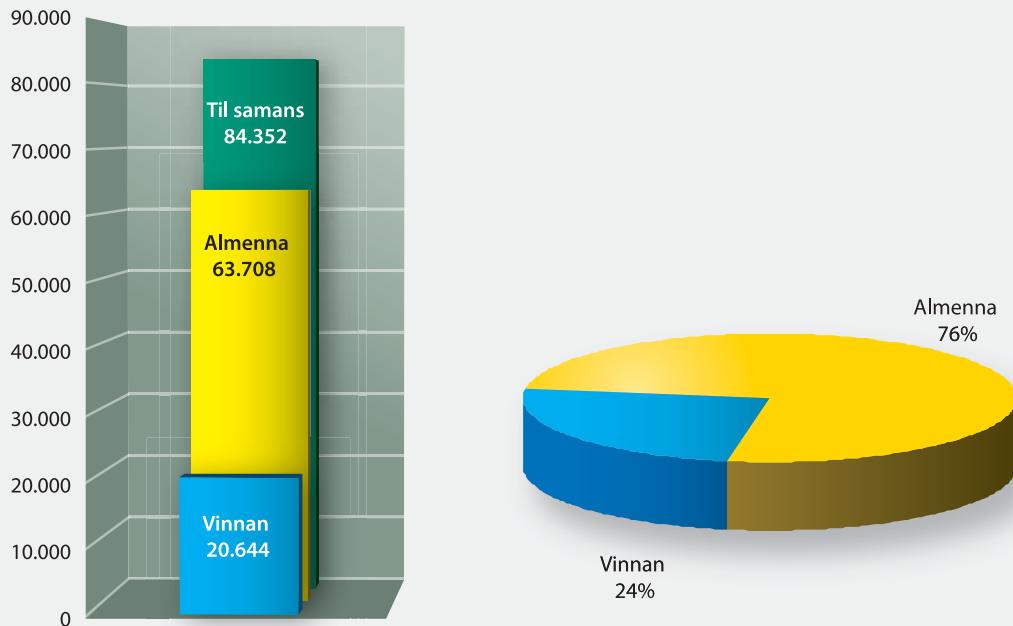
Til samans voru 26 fyritøkur, sum høvdu G&M virksemi í 2003. Av hesum kundu 12 flokkast undir vitanartænasta. Annars voru 4 fyritøkur innan hátøkniliga framleiðslu og 3 innan lágtøkniliga

framleiðslu. Restin av vinnugreinunum, ið voru umboðaðar, høvdu einans eina fyritøku í part við G&M.

Gransking og menning

9

Mynd 3: Útreiðslur til G&M í Føroyum árið 2003, tús. kr. og %

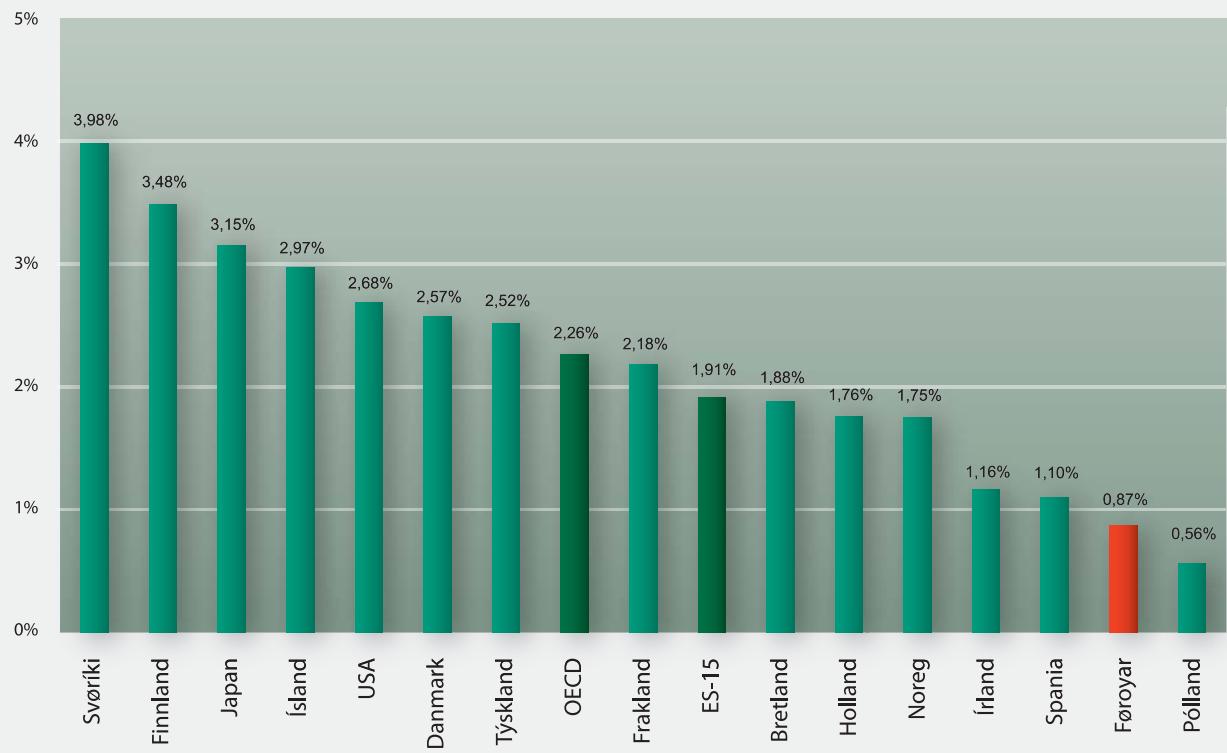
Samlaða G&M nýtslan í Føroyum árið 2003 var góðar 84 mió. kr. (0,87% av BTÚ). Tað almenna stóð fyri nýgv tí största partinum av granskingini, við sløkum 64 mió. kr. (0,66% av BTÚ), meðan vinnan granskaði fyri 20,6 mió. kr. (0,21% av BTÚ).

Tað almenna stóð fyri 76% av granskingini, meðan vinnan stóð fyri 24%.

Granskning og menning

10

Mynd 4: Útreiðslur til G&M í ymsum londum árið 2003, % av BTÚ

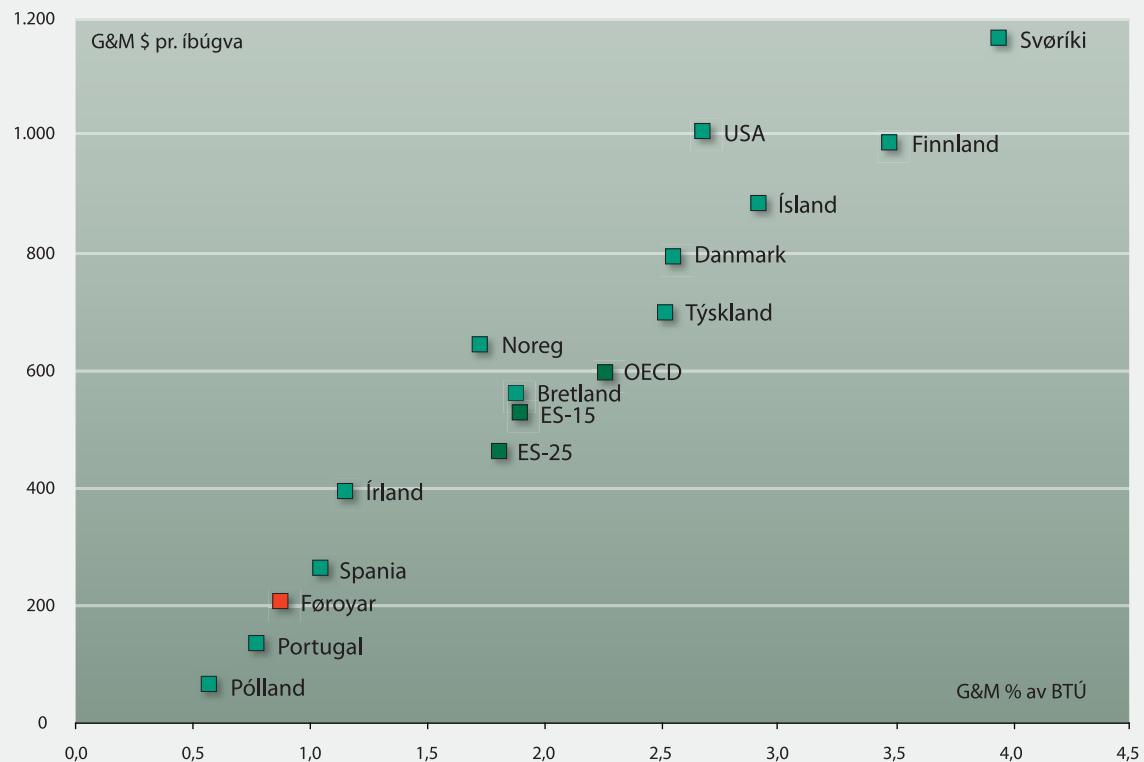
Samanborið við onnur lond í Europa og framkomna heiminum annars, var fóroyska G&M nýtslan í lægra endanum. Hinvegin tykjast hini Norðurlandini veruliga at stevna ímóti G&M í breiðari merking. Hesi lond hóvdu lutfalsliga mest af útreiðslum til G&M í heimshöpi. Svøríki brúkti mest í 2003 framman fyrir ávikavist Finnland, Japan, Ísland, USA og Danmark.

Áhugavert er, at Írland hetta árið lá aftarlaga við einari G&M nýtslu á einans 1,16%, sum er lítið, tá ið havt verður í huga, at Írland ofta verður nýtt sum dömi um búskaparlíga framgongd seinastu árin. Írland lá á 12. plássi í hesum úrvalinum, sum er 2 pláss framman fyrir Føroyar á 14. plássinum.

Granskning og menning

11

Mynd 5: Útreiðslur til G&M í \$ pr. íbúgva og % av BTÚ árið 2003

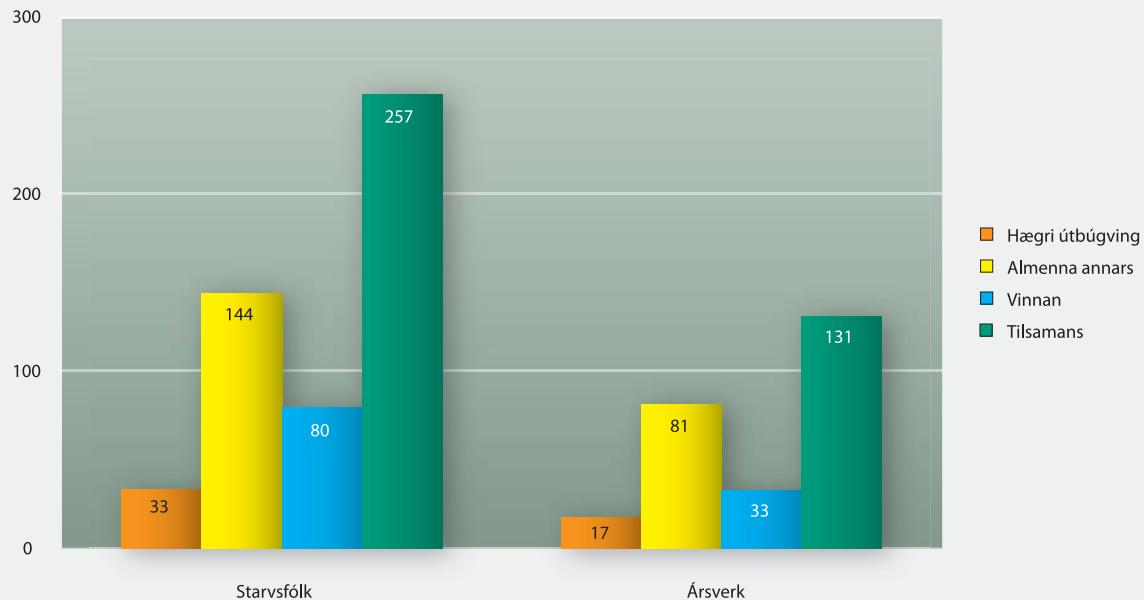
Eitt annað grundlag fyrir at meta um G&M er, hvussu nógver verður nýtt til granskning fyrir hvønn íbúgva. Sostatt ber til at samantvinna eina meting av nýtslu til granskning fyrir hvønn íbúgva við nýtslu sum turar av BTÚ.

Føroyar voru triðniðastar í samanberingini av, hvussu nógver verður nýtt til granskning fyrir hvønn íbúgva hildið saman við % av BTÚ. Eisini visir myndin, at USA lutfalsliga granskaði meira fyrir hvønn íbúgva enn Danmark, meðan londini mest sum eru jøvn í BTÚ nýtsluni. Svøríki var fremst í öllum lutum.

Gransking og menning

12

Mynd 6: G&M starvsfólk og ársverk í sektorum árið 2003

Í Føroyum arbeiddu Til samans 257 starvsfólk við G&M í 2003. Harav arbeiddu 33 innan hægri útbúgving (13%), 80 í vinnuni (31%) og 144 í tí almenna annars (56%).

Tað eru ársverkini hjá hesum starvsfólkum, ið meira nágreniliga siga okkum, hvussu nógv verður granskað. Tað visir seg, at føroysku granskingarútreiðslurnar í høvuðsheitum vóru

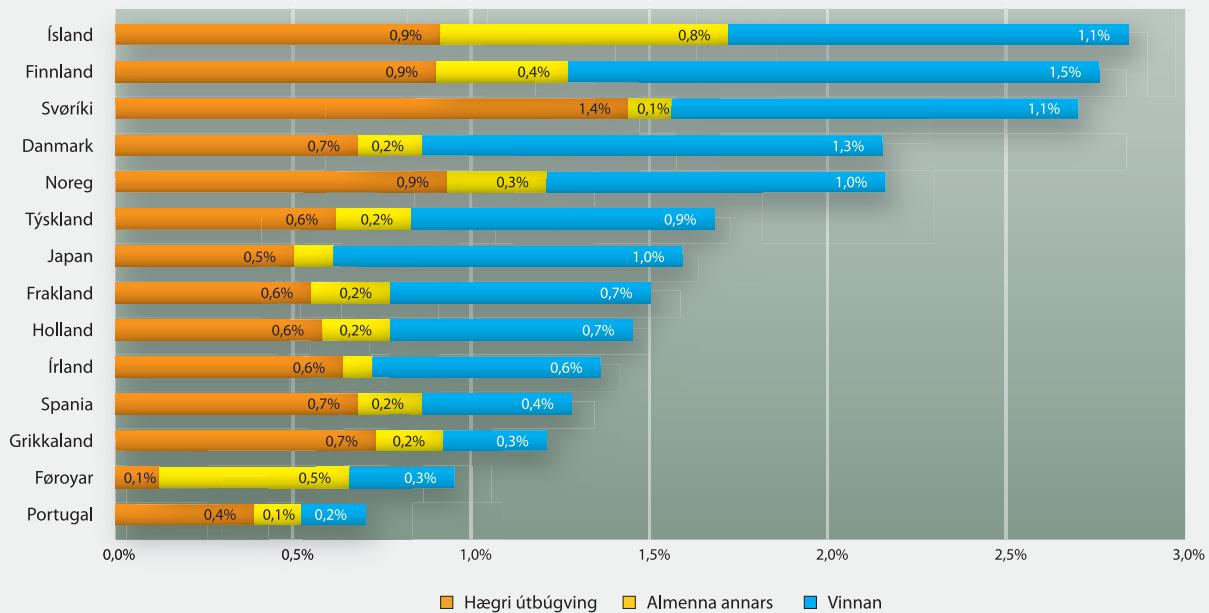
lønarútreiðslur til hesi ársverk. Sostatt er mynstrið við ársverkum í høvuðsheitum tað sama sum við útreiðslunum.

Samanbera vit føroysku ársverkini við Ísland, kann staðfestast, at Ísland nýtti uml. 22 ferðir fleiri ársverk til G&M. Í útreiðslum var innsatsurin í Íslandi uml. 25 ferðir so stórrur. Til sammettingar er fólkatalið í Íslandi einar 6 ferðir stórrí enn tað føroyska, so lutfalsliga granskaði Ísland munandi meira enn Føroyar.

Gransking og menning

13

Mynd 7: G&M starvsfólk í ymsum londum árið 2003, % av arbeiðsfjöld

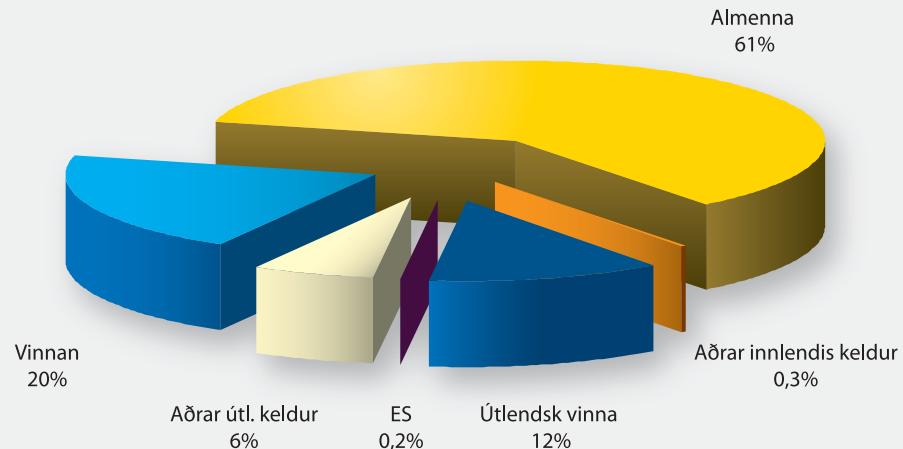
Í øðrum londum var mynstrið í G&M starvsfólkum tað sama sum við útreiðslunum. Flest starvsfólk voru í vinnuni, síðani kom hægri útbúgvingarsektorin og seinast aðrir almennir granskingarstovnar. Í Føroyum var øðrvísi. Her voru flest G&M starvsfólk í tí almenna, næstflest í vinnuni, og talið var minst innan hægri útbúgvning.

Tað voru Norðurlondini, sum høvdu flestu G&M starvsfólk, meðan Miðjarðarhavslondini høvdu minst. Ísland var á odda við 2,8%, meðan Føroyar lógu næstaftastar við 0,9%. Í Føroyum voru nóg G&M starvsfólk innan tað almenna, og einans í Íslandi eru fleiri almenn G&M starvsfólk.

Gransking og menning

14

Mynd 8: Fígging av G&M í Føroyum árið 2003

Tann føroyska vinnan fíggjaði ikki nógva gransking í 2003. Vinnan stóð fyri 20% av samlaðu fíggingsini, og tað almenna fyri góðum 61%. Hinvegin granskaðu hesir sektorar fyri ávikavist 24% og 76% av samlaðu útreiðslunum. Sostatt fíggjaðu bæði vinnan og tað almenna nakað minni av granskingini, enn somu sektorar útintu. Orsókin er, at útlendskar keldur fíggjaðu 15,7 mió. kr. av granskingini, ið svaraði til 19% av samlaðu G&M útreiðslunum. Hetta var næstan eins nógv, og føroyska vinnan fíggjaði til samans.

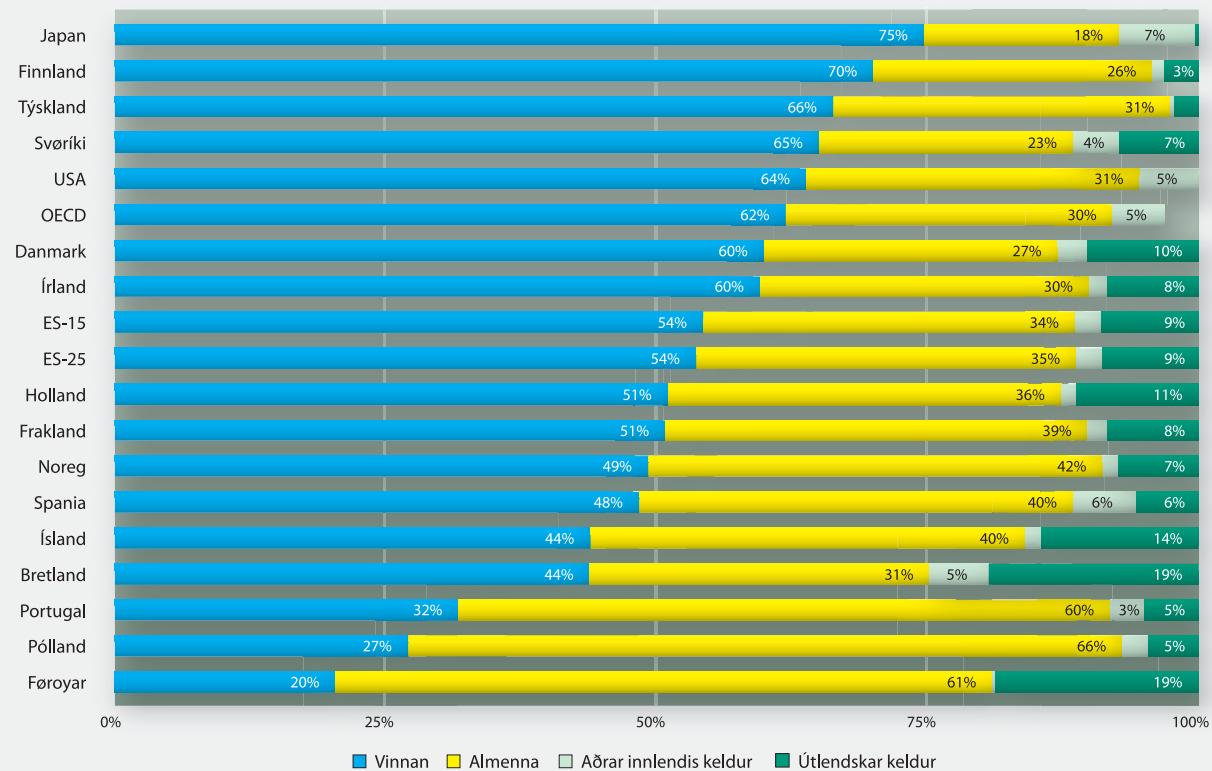
Útlendskar keldur kunnu býtast í útlendskar fyrítøkur, ES og aðrar keldur. Útlendskar fyrítøkur stóðu fyri meginpartinum av fíggingsini, meðan ES bert fíggjaði ein heilt avmarkaðan part.

Tað almenna fekk størsta partinum av útlendsku fíggingsini, sum var býtt á 11 stovnar. Fróðskaparsetrið fekk størstu upphæddina, slakar 4 mió. kr., og útlendskar fyrítøkur voru størstu veitararnir (3,8 mió. kr.). Fýra vinnufyrítøkur fingu útlendska fíggung, og eisini her voru útlendskar fyrítøkur størsti veitararnir. Oljufelögini høvdú ein stóran leiklut í fíggingsini av føroyskari gransking, bæði hjá tí almenna og hjá vinnuni.

Gransking og menning

15

Mynd 9: Fígging av G&M í ymsum londum árið 2003

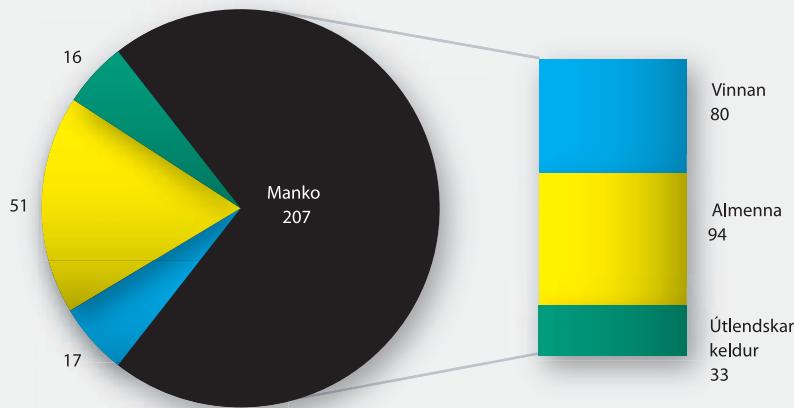
Vinnan var tann största fíggingarkeldan í ES-15 londunum og Íslandi og Noregi, eins og hon granskaði mest. Hetta er í samsvari

við tað generella politiska ynskið í ES og OECD um, at vinnan skal fíggja största partin av granskingini í londunum.

Gransking og menning

16

Mynd 10: OECD og ES stevnumiðið fyrir fíggjing av G&M og støðan í 2003, mió. kr.

Stevnumiðið hjá ES og OECD er, at samfelagið skal granska fyrir í minsta lagi 3% av BTÚ. Um Føroyar skulu rökka hesum stevnumiði, skal samfelagið granska fyrir 291 mió. kr. í 2003-prísum.

Spurningurin er, hvussu stóran part av hesum vinnan skal fíggja. ES málið er tveir triðingar, sum er alt ov høgt sett fyrir Føroyar, orsakað av verandi låga stiginum, stødd á samfølag og

vinnubygnaði. Í hesum döminum er vinnan sett at fíggja ein triðing av granskingini, tað almenna helvtina og útlond restina.

207 mió. kr. mugu finnast afturat fyrir at rökka 3% av BTÚ, ið svarar til ein lutfalsligan vökkstur á næstan 250%. Vinnan má vaksa um sína fíggjing fýra og eina hálva ferð fyrir at fíggja ein triðing.

Nýskapan

17

Nýskapan er verksetan av nýggjari ella munandi betraðari vóru/tænastu, tilgongd, marknaðarföringaráttí ella munandi fyriskipanarligari broyting. Slíkar nýskapanir eru úrslit av tilvitaðum ætlanum og virksemi. Möguliga kunnu slíkar nýskapanir vera úrslit av nýggjari vitan og tókni, men kunnu eisini vera úrslit av einum nýggjum hátti at gagnnýta kenda vitan og tókni.

Nýskapanin skal vera nýggj hjá fyritökuni, men nýtist ikki at vera nýggj í vinnugreinini ella í marknaðargreinini. Nýskapanin kann vera ment í fyritökuni ella av øðrum.

Alt G&M-virksemi er nýskapandi, men ikki alt nýskapanarvirksemi er G&M.

Spurnarblað varð sent út til 338 fyritökur. Fyritökurnar eru valdar út úr virkisskránni, har stødd og vinnugrein vórðu nýttar sum úrvallstreytir. Nakrar vinnugreinar vórðu sálðaðar frá sambært ES leiðreglum. Í nøkrum vinnugreinum vórðu allar fyritökur

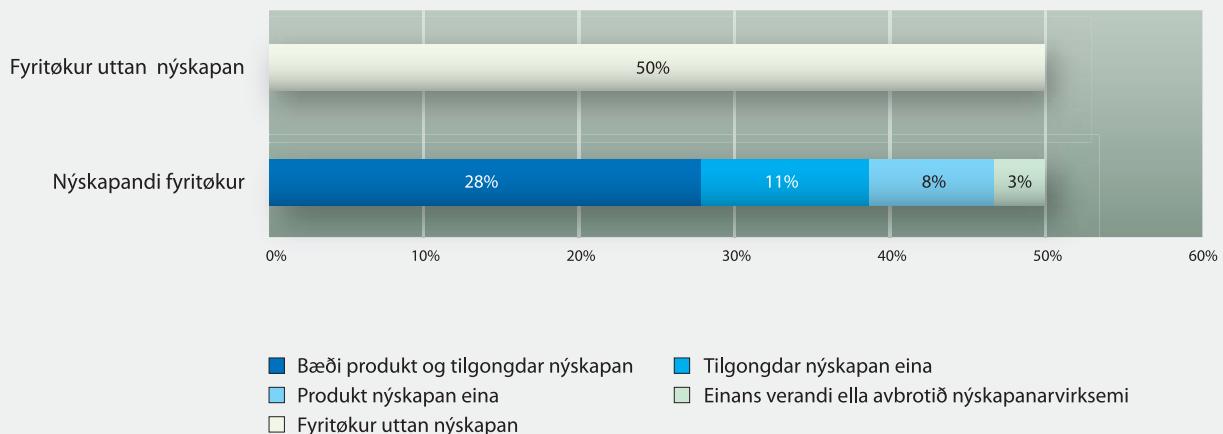
spurdar, í øðrum vóru einans fyritókur oman fyrí ávist støddarmark tiknar við.

Til samans 285 fyritókur svaraðu, og svarprosentíð var sostatt 84%.

Nýskapan

18

Mynd 11: Fyritøkur við og utan tøkniliga nýskapan árini 2002 - 2004

Hóast avmarkaða granskning var nýskapanarstóðan góð í vinnuni í tíðarskeiðinum 2002 - 2004. Helvtin av teimum 285 spurdum fyritøkunum voru virknar innan nýskapan, og heili 47% hóvdu sett í verk lidnar nýskapanir.

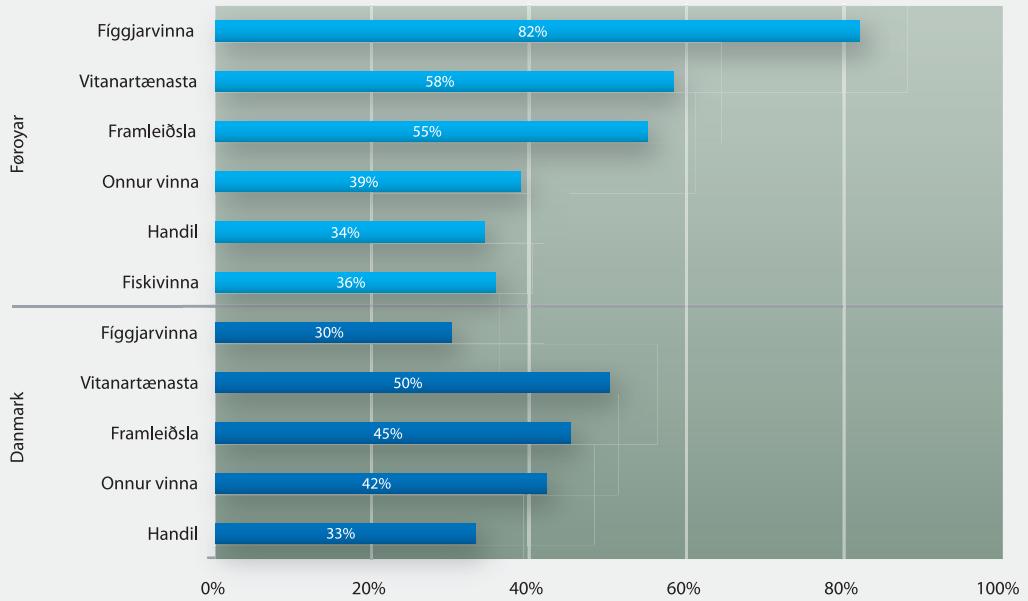
Størsti parturin av fyritøkunum við nýskapan voru bæði produkt- og tilgongdarnýskaparar. Sostatt tykist samanhangur at vera

millum menning av nýggjum produktum og tilgongdum. Tað kann hugsast, at tað í sumnum fórum er ein fortreyt fyrir at koma á marknaðin við nýggjari ella munandi betri vóru ella tænastu, at fyritøkur eisini menna sínar tilgongdir, annaðhvort framleiðsluna, útbreiðsluna ella umsitingina.

Nýskapan

19

Mynd 12: Fyritøkur við produkt- og/ella tilgongdarnýskapan býttar eftir vinnugrein:
Føroyar og Danmark árini 2002 - 2004, % av øllum spurdum fyritøkum

Fiskivinnan og handil (heilsøla og smásøla) høvdu minst nýskapan, men figgjarvinnan var nógv mest nýskapandi. Framleiðsluvinnan var eins nýskapandi sum vitanartænasta.

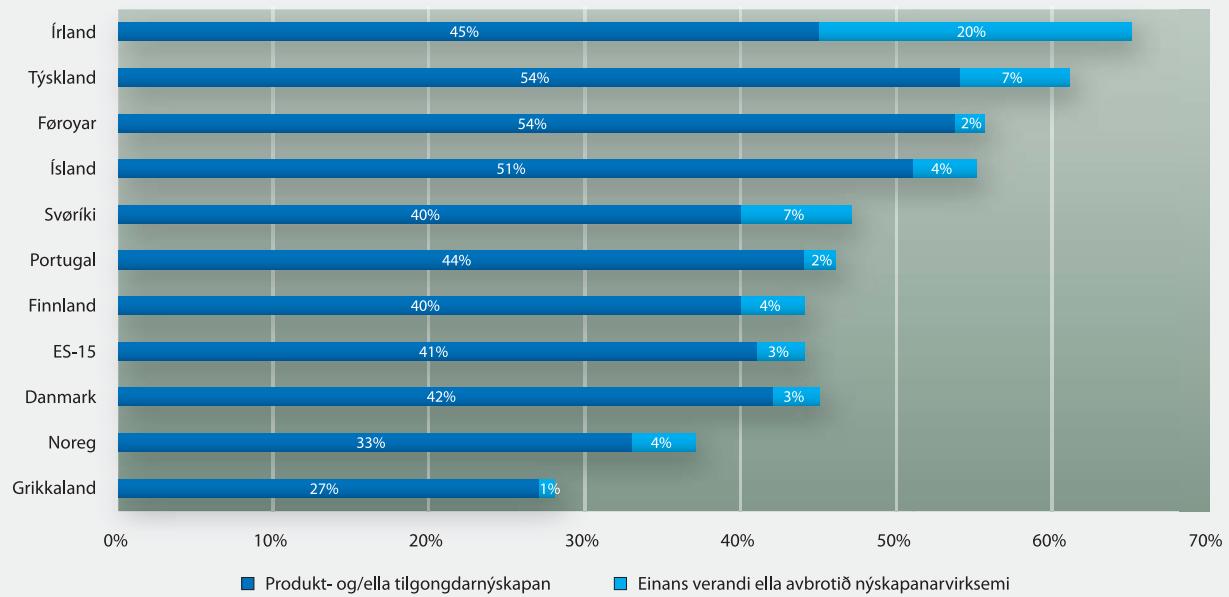
Sum heild var mynstrið tað sama í ymsu vinnugreinunum í Føroyum og Danmark. Tað var eitt sindur meira av nýskapan

í flestu føroysku vinnugreinunum, munurin var tó störstur í framleiðsluvinnuni, vitanartænastu og figgjarvinnuni. Í figgjarvinnuni var munurin heilt tyðiligur, har 82% av føroysku fyritøkunum vóru nýskapandi, í mun til 30% av dönsku fyritøkunum.

Nýskapan

20

Mynd 13: Nýskapan í ymsum londum árin 2002 - 2004

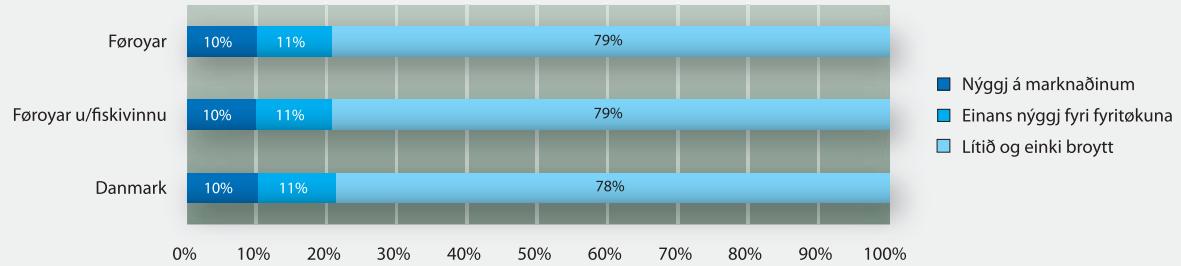
Føroyska vinnan tykist at vera nýskapandi samanborið við onnur ES-lond. Føroyar voru heilt frammarlaga, einans Írland og Týskland liggja frammanfyri. Ísland lá beint aftan fyrir Føroyar. Hesi hagtøl benda á, at lítil samanhængur er millum G&M og nýskapan í londunum. Føroyar liggja aftarlaga, tá tað snýr seg um G&M, meðan hini Norðurlondini liggja fremst. Nýskapanarhagtølini vísa eitt annað mynstur.

Hesi tølini eru yvirskipaðar uppgerðir av fyritökum, sum sögdu seg vera nýskapandi ella ikki. Tey siga einki um støðið ella slagið í sjálvari nýskapanini. Nýskapan skal sambært leiðreglunum síggjast í mun til fyritökurnar sjálvar. Til dømis telur ein lítil fyritøka í Føroyum, ið metir seg at hava verið nýskapandi, tað sama sum eitt stórt altjóða samtak í Týsklandi.

Nýskapan

21

Mynd 14: Umsetningur frá nýskapaðum produktum eftir nýggjheitsstigi:
Føroyar og Danmark, % av umsetningi í 2004

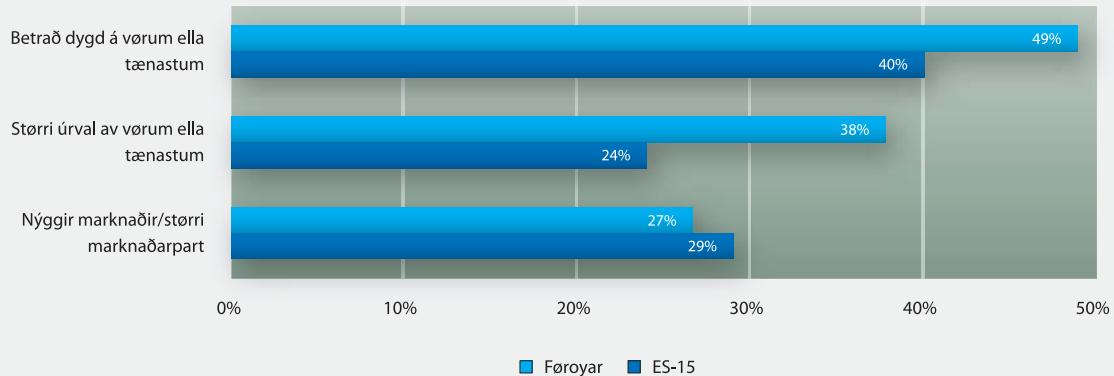
Nógv tann störsti parturin av umsetninginum, 79%, stavaði frá lítið broyttum produktum (íkki nýskapaðum). Produkt, ið einans eru nýggj fyrir fyritökuna sjálva, stóðu fyrir næststørsta partinum,

11%, meðan tey produkt, ið eru nýggj fyrir marknaðin hjá fyritökuni, umboðaðu 10% av umsetninginum. Myndin vísir eisini, at mynstrið í Danmark var líkt til fóroyska.

Nýskapan

22

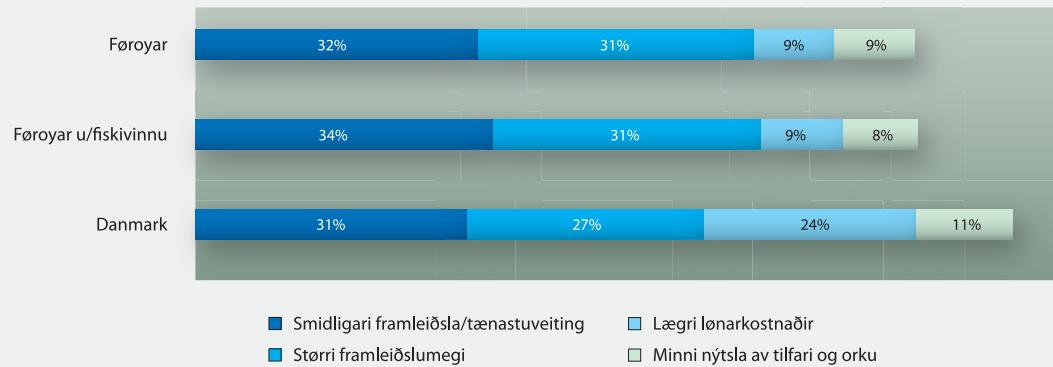
Mynd 15: Ávirkan av produktnýskapanum, sum hava stóran týdning, Føroyar og ES-15 árin 2002 - 2004

Tann ávirkanin av produktnýskapan, ið hevði störstan týdning, var betri dygd á vørum og tænastum. Sløk helvtin av nýskapanarvirknu fyritökunum kendu hesa ávirkan. 38% av fyritökunum mettu stórri úrval av vørum ella tænastum sum týdningarmikla ávirkan, meðan 27% mettu, at nýskapan hevði jaliga ávirkan á marknaðarstøðuna.

Flestu nýskapandi fyritökurnar í ES, 40%, mettu betri dygd sum týdningarmikla ávirkan. Í ES sum heild var tó marknaðarávirkanin merkt í stórri mun enn stórri úrval av vørum ella tænastum.

Mynd 16: Ávirkan av tilgongdarnýskapanum, sum hava stóran týdning: Føroyar og Danmark árini 2002 - 2004

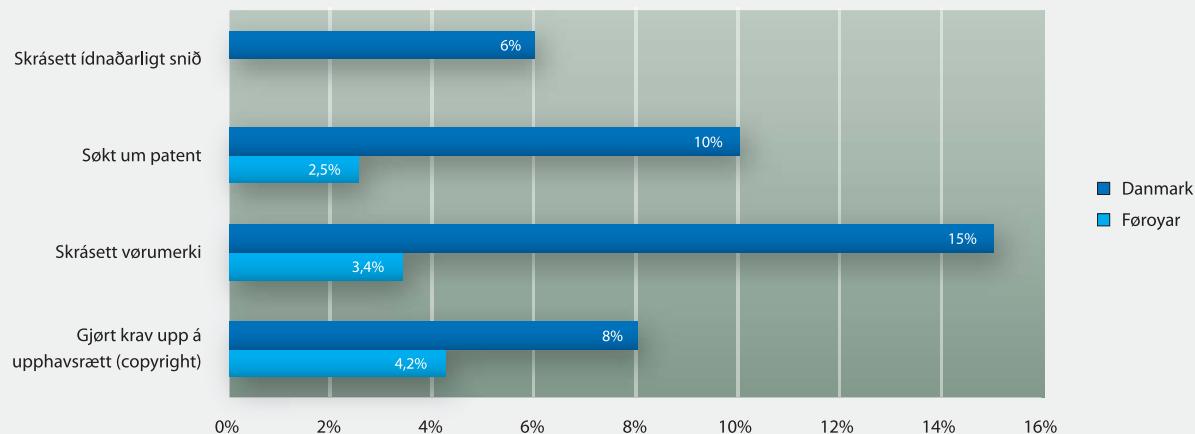
Ávirkanin av tilgongdarnýskapan, ið hevði stórstan týdning var, at tilgongdarnýskapanir hava gjort framleiðsluna smidligari. 32% av nýskapanarvirknu fyritökunum kendu hesa ávirkan. Næstan líka nógvar, 31%, mettu storrri framleiðslumegi sum munandi ávirkan, og 9% mettu lægri lønarkostnaðir og minni nýtslu av orku og tilfari sum munandi ávirkanir.

Ikki er stórusur munur á, hvussu føroyskar og danskar fyritókur merktu hesar ávirkanir. Á leið sama tal av fyritökum høvdu smidligari framleiðslu og storrri framleiðslumegi sum munandi ávirkan. Heldur fleiri danskar fyritókur mettu lægri lønarkostnaðir og tilfeingisnýtslu sum munandi ávirkan.

Nýskapan

24

Mynd 17: Fyritøkur, sum verja nýskapanir 2002 - 2004, % av nýskapandi fyritøkum

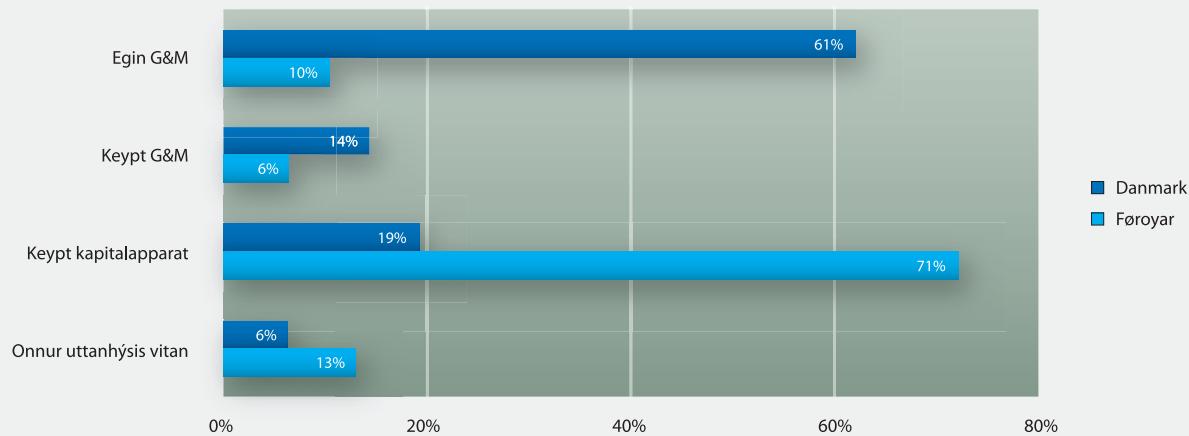
Føroyiskar fyritøkur vardu nýskapanir í ógvuliga avmarkaðan mun í 2002 - 2004. Vanligasti hátturin var upphavsrættur. 4% av føroyisku nýskapandi fyritøkunum kravdu henda rætt, sammett við 8% í Danmark. 3,4% høvdu skrásett eitt vørumerki í Føroyum, meðan 15% av donsku nýskaparunum gjørdu tað sama. 2,5% søktu um patent, meðan ongar fyritøkur skrásettu eitt ídnaðarligt snið.

Út frá hesum kann tykjast, sum at føroyisk nýskapan ikki er av slóðbrótandi slag. Nýskapanir, ið einans eru nýggjar fyrir sjálva fyritøkuna, kunnu per definitiún ikki verjast, tí tær eru mentar/ uppfunnar frammanundan. Eisini er tað soleiðis, at nýskapanir, ið einans verða gagnnyttar á føroyiska marknaðinum, helst ikki hava við sær sama ROI (return on investment), sum til dømis nýskapað produkt, ið hava altjóða ella globalt potentiali.

Nýskapan

25

Mynd 18: Útreiðslur til nýskapan býttar eftir virksemi ár 2004, % av samlaðum útreiðslum til nýskapan

Samlað vorðu góðar 210 mió. kr. nýttar til nýskapan í 2004. Nógv tann störsti parturin av nýskapanarútreiðslunum í Føroyum fóru til keyp av kapitalapparati, heili 71% (148 mió. kr.). 13% fóru til keyp av uttanhýsis vitan (26 mió. kr.), 10% til eigna G&M (21 mió. kr.) og 6% til keypta G&M (13 mió. kr.).

Her sæst ein greiður munur samanborið við Danmark, har nýskapanin í nógv stórru mun var G&M-drivin enn føroyska virkseimið. Í Føroyum umboðaði eigin G&M 10% av útreiðsl-

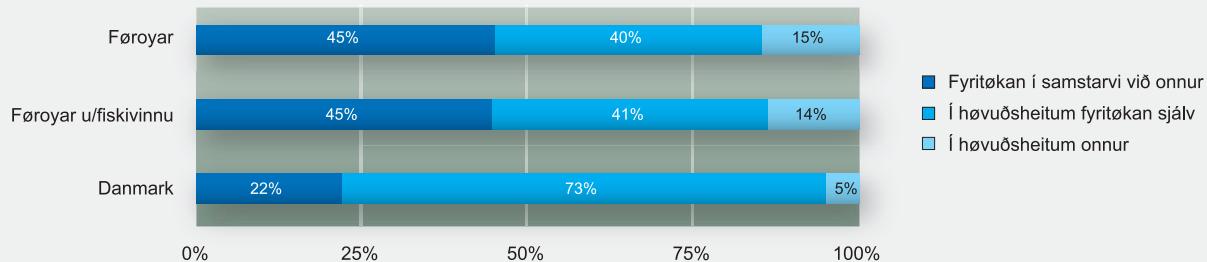
unum, sammett við 61% í Danmark, og keypt G&M umboðaði 6% sammett við 14% í Danmark.

Føroyska nýskapanin tykist at verða meira borin av dagföringum og menning, har nýtt kapitalapparat stendur í sentrum. Nýskapanin er helst eyðkend av herming og snýr seg um modernisering og tillaging av virkseminum við að gagnnýta produkt og útgerð, sum upprunaliga er ment aðrastaðni.

Nýskapan

26

Mynd 19: Menning av produktnýskapanum: Føroyar og Danmark árini 2002 - 2004

Sum heild verður hildið, at fyritókur helst vilja menna egnar fórleikar og vitan við innanhysis menning fyri at vinna kappingarfyrimunir. Serliga er hetta galldandi í vinnugreinum, har marknaðir broytast skjótt, og har evnini at differentiera eru týdningarmikil kappingarfyrimunir. Við øðrum orðum er rákið aðrastaðni, at fyritókurnar leggja dent á at menna nýskapandi produkt við høgum nýggjheitsvirði sjálvar.

Í Føroyum tykist stóðan hinvegin at vera tann, at fyritókur í stóri mun høvdu ment produktnýskapanir í samstarvi við aðrar fyritókur, stovnar ella onnur. Samlað er talan um 45% av

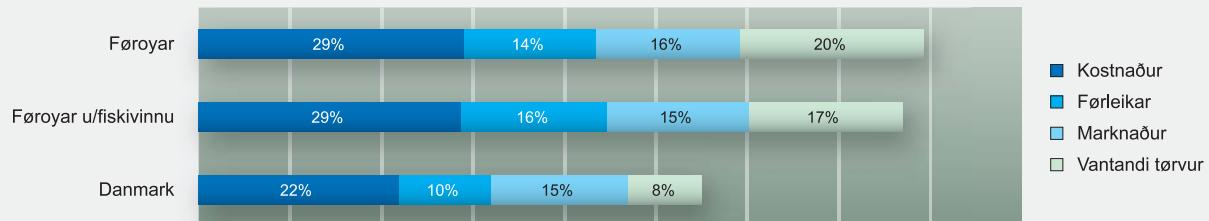
fyritókunum, meðan 40% høvdu ment produktini sjálvar. Minsti parturin av fyritókunum var komin á marknaðin við produktum, ið vóru ment av øðrum enn fyritókuni sjálvari.

Sammett við Danmark, tá fiskivinnan er tикиn frá, var greiður munur á, hvor menti nýskapanirnar. Meira enn dupult so nògvir av føroysku produktnýskaparunum mentu sínar nýskapanir í samstarvi við onnur, og útivið tríggjar ferðir so nògvir føroyskir produktnýskaparar komu á marknaðin við produktum, sum í høvuðsheitum vóru ment av øðrum fyritókum.

Nýskapan

27

Mynd 20: Fyritøkur, sum mettu forðingar at hava stóran týdning:
Føroyar og Danmark árini 2002 - 2004, % av spurdum fyritøkum

Fleiri føroyskar fyritøkur enn danskar mettu forðingarnar at hava stóran týdning, hóast lutfalsliga fleiri føroyskar fyritøkur voru nýskapandi.

Sum heild kann sigast, at føroyskar fyritøkur kendum meira til forðingar enn danskar fyritøkur. Figgjarligir faktorar voru høvuðsforðingin, og hetta var eisini galdandi í Danmark. Næststørsta forðingin var vantandi tørvur á nýskapan. Hetta var minsta forðing í Danmark. Nakrar fyritøkur mettu vantandi førleikar sum forðing. Minsta forðingin var marknaðarfaktorar.

Vantandi tilskundanin ella tørvurin á nýskapan, og harvið eisini gransking, hjá vinnuni er nátúrligur. Eykendar granskingarvinnur eru bilframleiðsla, heilivágur, elektronikkur, KT-tólbúnaður, ritbúnaður o.s.fr. Heili 53% av granskingarnýtsluni hjá fyritøkunum í ES voru í vinnugreinum, har føroyska vinnan er veik ella als ikki er til. Gransking er neyðug fyrir at viðlíkahalda ella vinna marknaðarpartar í slíkum vinnum, meðan onnur menning og tillaging er skilabetri í vinnum, har hátøkni og servitan ikki er fremsta kappingafortreyt.

Fyri at standa seg í kappingini á heimsmarknaðinum er neyðugt, at tað almenna og vinnulívið samarbeiða um at skapa nýggja vitan, nýggjar vørur og nýggjar tænastur. Harumframt mugu vitanin, vørurnar og tænasturnar støðugt verða mentar.

Vilja vit teljast millum heimsins fremstu lond, mugu vit javnan meta, um vit eru á rættari leið, tá ið talan er um gransking, menning og nýskapan.

Granskingarráðið tók á heysti 2003 stig til at kanna, hvat tað almenna og vinnulívið gera fyri at granska, menna vørur og tænastur og fyri at fremja nýskapan.

Ætlanin við kanningini er, at vitanin, sum kanniningin hevur fincið til vegar, verður grundarlagið undir avgerðum um avrik og politikk á ökinum.

Endamálið er at gera avvarðandi partar betur fórar fyri at:

- veita politiska ráðgeving
- taka politiskar avgerðir um gransking og nýskapan
- gera granskingsarpolitikk
- eftirmeta føroyska gransking, menning og nýskapan við hósandi millumbilum
- sammeta føroyska gransking, menning og nýskapan við støðuna í øðrum londum.

Úrslitið av kanningini er ein frágreiðing, sum fevnir um 5 bóklingar. Hesin faldarin er ein stuttur samandráttur av úrslitunum og av tilmælunum hjá Granskingarráðnum.

Á henda hátt vónar ráðið at spjaða vitan um gransking, menning og nýskapan til so nögv fólk sum gjørligt fyri tann vegin at menna áhugan fyri hesum týdningarmikla øki.

Granskingarráðið

Bryggjubakki 12
Postsmoga 259
FO-110 Tórshavn

Tel 316515
Fax 353101

gransking@gransking.fo
www.gransking.fo